

FRĂMÂNTĂRI SOCIALE ȘI MIȘCĂRI NAȚIONALE ÎN BANATUL SÂRBESC ÎN TOAMNA ANULUI 1918

Mircea Măran *

Abstract: *A long war, the suffering of the inhabitants, the injustices to which they had been subjected, the economic and moral crisis at every step, all of these provoked social movements with elements of anarchy even before the end of the Great War. Among the participants, there were also the Romanians that lived in the western parts of Banat, especially belonging to the lower classes of society. They caused material damage in numerous villages and they attacked the wealthy citizens and/or the representatives of the state's power, which was on its last legs. Besides these social movements, the national movement of the Romanians in Banat, who called for the union with the mother country, began to stand out more and more. In order to impede anarchy, national councils and national guards were established in Banat villages and towns. In urban areas which had a heterogeneous ethnic structure, members of all the ethnic communities, including the Romanians, were included in provisional organs of the government. The entry of the Serbian army into Banat was the beginning of a new period in the history of this province. The Romanians from western Banat villages and towns chose their representatives for the Alba Iulia Assembly. On the other hand, at the Assembly of Novi Sad, where the annexation of Vojvodina (including Banat) to Serbia was proclaimed, representatives of the Serbs, Croats and other Slavic nations of Vojvodina also participated.*

Keywords: revolt, republic, popular council, national guard, Romanians

Înfrângerea militară a oștirilor Triplei Alianțe în toamna anului 1918 și destrămarea Monarhiei dualiste au dus la dezlănțuirea unor procese și evenimente care au zguduit din temelie organizarea existentă până atunci în această parte a Europei. În această privință, Banatul nu a reprezentat o excepție. Fost teritoriul austro-ungar, în momentele de agonie a Monarhiei dualiste și de trecere a puterii în mâinile învingătorilor în război, Banatul a reprezentat spațiul de interferență a intereselor și aspirațiilor celor care considerau că au dreptul de a dispune de acest teritoriu.

Încă în luna octombrie a acestui an, numărul *logoșilor* (dezertorilor) atât în Banat, cât și în alte părți ale Monarhiei muribunde, devenea din ce în ce mai mare. Conform unor aprecieri¹, în comitatele Torontal și Timiș în aceste zile erau circa 8000 de *logoși* sârbi și români, cât și circa 200–300 de „cadre verzi”, care

---

* Profesor dr., Școala de Studii Înalte pentru Educatori „Mihailo Palov”, Vârșeț, Serbia; e-mail: mirceam@live.com

¹ Dr. Bogumil Hrabak, *Dezerterstvo, zeleni kadar i prevratna anarhija u jugoslovenskim zemljama 1914–1918*, Novi Sad, 1990, p. 288.

acționau prin zona Dunelor de Nisip ale Deliblății, a Munților Vârșetului și în regiunile mlăștinoase de pe lângă râul Tisa. Pe lângă aceștia, la creșterea nesigurății în societate și a elementelor de anarhie au contribuit și grupuri de cetățeni, aparținând păturilor de jos ale societății, care au îmbrăcat uniforme ale armatei sârbești, trecând Dunărea din părțile nordice ale Serbiei, jefuind prin localitățile Banatului de Sud, pentru a ajunge mai ușor la hrană, îmbrăcăminte și bani. Astfel de jefuitori, aparținând „valahilor din vecinătate, dar și alții”², acționau în Vârșet și împrejurimi, prezentând un pericol serios pentru cetățenii germani și maghiari mai bogați.

Pe lângă cele amintite, starea generală de anarhie de la sfârșitul lunii octombrie și din primele zile ale lunii noiembrie a fost agravată și de izbucnirea mișcărilor sociale ale populației sărace de la sate și orașe, care, la fel ca și în cazul „cadrelor verzi”, nu avea o ideologie precis definită, cu toate că asupra agitării spiritelor au influențat într-o oarecare măsură și prizonierii întorși din Rusia, care răspândeau știri despre cele văzute acolo. Poate că una din rarele excepții în acest sens o reprezintă întemeierea așa-numitei „Republici Kusić”, o localitate în apropiere de Biserica Albă (Bela Crkva). Anume, țărănimea săracă din localitățile Kusić și Zlatica, de naționalitate sârbă și română, proclamă o „republică sovietică”, ai cărei inițiatori și conducători erau foștii soldați din armata austro-ungară, întorși din Rusia, împreună cu câțiva social-democrați antebelici și cu „cadrele verzi”. Acțiunea, inițiată la începutul lunii noiembrie, a avut ecou și în satele apropiate Kruščica (cunoscută prin revolta din 1808) și Gaj. Locuitorii acestora au format un Consiliu Comunal. La jumătatea lunii noiembrie, la adunarea populară din Kusić a fost proclamată o „republică independentă”, care și-a propus sarcina de a introduce o orânduire asemănătoare celei din Rusia Sovietică. Îndreptându-se la 15 noiembrie în coloană înspre Biserica Albă, pentru a-l înștiința pe comandantul orașului (reprezentant al autorităților militare sârbe care au preluat orașul) despre proclamarea acestei republici, „revoluționarii” au cerut de la autoritățile militare sârbești să recunoască noua orânduire instituită în satele lor. Această încercare naivă și izolată nu putea să aibă un efect mai serios asupra eventualei declanșări a unei adevărate mișcări revoluționare în Banatul de Sud, așa că prin intervenția armatei a fost pus repede capăt „Republicii Kusić”.

În majoritatea cazurilor, după cum deja am amintit, frământările și revoltele se desfășurau fără un plan strict stabilit, primind caracter de anarhie. Soldații maghiari au spart și au jefuit prăvăliile din Vârșet și Biserica Albă, făcându-și provizii pentru acasă și atacându-i pe jandarmi și ofițeri, iar unii dintre cei care opuneau rezistență au fost chiar uciși. Spre deosebire de cele două orașe amintite, la Panciova inițial nu s-au înregistrat astfel de situații, fiind la timp organizate gărzile naționale. Câteva zile mai târziu însă, odată cu sosirea soldaților și a foștilor prizonieri, și în acest oraș s-a iscat un haos nemaîntâlnit, în care „fiecare făcea ce putea și ce dorea”. La 3 și 4 noiembrie au început revoltele la Alibunar, Samoș,

---

² *Ibidem*, p. 289.

Ilandža și Dobrița, unde a fost ucis și notarul comunal. Soldații întorși de pe front, împreună cu țărănimea săracă, îi dezarmau pe jandarmi, preluând rezervele comunale de grâu. Revoltele au izbucnit în curând și în alte localități bănățene, printre care și într-un număr mare de localități cu populație românească. Astfel, la Voivodinți lângă Vârșeț, mișcarea a început încă la 1 noiembrie, în care a fost jefuit castelul contelui Bissingen, iar notarul comunal a fost alungat³. În momentul intervenției jandarmeriei maghiare, au fost și victime din rândul sătenilor. Această intervenție a constat în preluarea armamentului de la săteni, operațiune în care jandarmeria a recurs la folosirea armelor de foc, astfel că doi oameni și-au pierdut viața⁴. Asemănător a fost și la Iablanca (Iabuca, tot lângă Vârșeț), unde țăranii au atacat primăria și l-au alungat pe notarul Josip Rapski. Clădirea a fost demolată complet, toate actele și arhivele distruse. Locuința notarului a fost și ea jefuită. Aceeași soartă a avut-o și casa marelui proprietar Singer. Pătrunzând armata sârbă în sat pe 10 noiembrie, a reușit să liniștească revolta, însă cu această ocazie au fost ucise nouă persoane⁵. Și la Coștei țăranii răsculați l-au constrâns pe notarul comunal ca, împreună cu familia să părăsească satul, iar unii locuitori mai bogați au fost jefuiți⁶. La Sălcița, țăranii răsculați au atacat și au jefuit castelul baronului Mayteny⁷. Asemenea cazuri au fost și la Grebenaț, Vlaicovăț, Sân-Ianăș și în alte localități.

Și românii din localitățile din jurul Becicherecului Mare (azi Zrenjanin) au participat la aceste evenimente, organizând revolte și atacându-i pe reprezentanții autorităților, cât și pe cetățenii bogați. La Toracul Mic, de pildă, a fost atacat marele proprietar Bruno Draxler⁸, fiind devastată și prăvălia comerciantului Casovici⁹. În localitatea vecină, Toracul Mare, „locuitorii din comună au prădat averile [...], au spart, jefuind tot ce au putut”¹⁰. La 5 noiembrie, săteanul Maxim Foreticean a pus la cale o revoltă în localitatea Ecica, devastând castelele și averea marilor proprietari Lazar, Arnoncur și Palavicini. În noaptea dintre 5 și 6 noiembrie un grup de cetățeni săraci de naționalitate maghiară și română au atacat primăria din acest sat, preluând puștile și muniția pregătite pentru garda națională, iar apoi au împărțit grâu și îmbrăcăminte din depozitul cămătarului evreu Isidor Kon. Au mai fost atacate și unele prăvălii și gospodării mai bogate din sat. Împotriva răsculaților a fost trimis un detașament de soldați germani, care a înăbușit mișcarea,

³ Feliks Mileker, *Letopisi opština u južnom Banatu*, Vršac, 2005, p. 123.

⁴ *Monografia Voivodințului*, coord. Cornel Mata, Voivodinț-Vârșeț, 2007, p. 68.

⁵ Feliks Mileker, *op. cit.*, p. 129; Vezi și: Moise Ianeș, *Parohiile noastre – Iablanca*, „Anuar bisericesc, pe anul comun 1987”, Vârșeț, 1986, p. 34.

⁶ Feliks Mileker, *op. cit.*, p. 137.

⁷ *Ibidem*, p. 160.

⁸ B. Hrabak, *op. cit.*, p. 308.

⁹ *Cronică scurtă a comunei Toracul Mic*, în vol. *Contribuții la istoria culturală a românilor din Voivodina* (infra: *Contribuții ...*) V, *Documente*, Zrenjanin, 1979, p. 409.

¹⁰ *Trecutul comunei Toracul-mare, demografie istorică, întocmită de preotul Ioan Farca*, în vol. *Contribuții...*, *op. cit.*, p. 407.

iar majoritatea răsculaților au fost trimiși în fața instanțelor judecătorești din Szegedin și Timișoara¹¹. O revoltă asemănătoare a izbucnit și în localitatea Sărcia (azi Sutjeska), cu populație românească și germană.

Conform unor aprecieri, aceste mișcări ale românilor din satele aflate în apropierea Becicherecului Mare aveau, pe lângă caracterul social, și un caracter național. Și mai târziu, după cucerirea acestui teritoriu de către armata sârbească, consideră aceiași autori, jafurile și frământările în sate au fost încurajate de fruntașii politici români¹², ceea ce este discutabil, mișcărilor sociale, cu caracter de anarhie, neavând în spatele lor o ideologie strict definită.

Mai consemnăm și frământările care au avut loc în alte localități cu populație românească, din împrejurimile Panciovei și Alibunarului. Astfel de evenimente au mai fost întâlnite la Petrovasâla (azi Vladimirovaț), Doloave, Nicolinț. Din cauza situației critice din cercul Alibunar, marele jupan Botka se adresa pe 4 noiembrie autorităților de la Budapesta, cerând urgent ajutor militar, deoarece primpretorul cercului Alibunar nu putea să liniștească spiritele. La Seleuș, localitate românească aparținătoare acestui cerc, oamenii au protestat în fața primăriei împotriva războiului și împotriva notarului Bene, cerând pământ pentru cei săraci și restituirea banilor furăți de către notar. Unul dintre protestatari, țăranul Moisă Șămanțu, a coborât inscripția maghiară de pe primărie, cerând să fie pusă una în românește. Ciobanul Moisă Cionca, nerespectând pe nimeni, a intrat în primărie să ceară pământ pentru cei săraci, amenințând administrația comunală că în cazul în care nu se supune, „va avea de furcă cu boțile păstorilor din sat”. Notarul Bene și colaboratorii săi au încercat să liniștească spiritele, promițând că va împărți câte zece jugăre de pământ celor săraci și familiilor celor plecați în război. Aflând despre asasinarea notarului din satul vecin Dobrița, care era cumnatul său, notarul Bene a încercat să fugă din sat, dar a fost oprit la gară de săteni și de soldații care chiar atunci s-au întors de pe front. Prin intervenția intelectualilor locali, Bene a scăpat teafăr, dar a fost nevoit să predea actele și cheile comunale, iar mai târziu a reușit totuși să părăsească satul și să plece cu familia la Vârșeț. Din cauză că nemulțumirea sărăcimii a continuat, autoritățile locale, în frunte cu primarul Andrei Otonoga, au hotărât să împartă câte 10 jugăre din pământul comunal familiilor sărace, însă în curând a devenit clar că din aceasta practic nu va fi nimic¹³.

Un caz foarte interesant a fost înregistrat în localitatea sârbească Crepaja, în apropiere de Panciova, unde se găsea la postul de notar românul Ioan („Janos”) Murgu, un devotat susținător al regimului de la Budapesta. În timpul războiului, ca notar la Crepaja, acesta ar fi „luat și ultima cămașă de pe oameni”, pentru a trimite ajutor soldaților maghiari pe front, fiind necuviincios și față de femei. Văzând că

¹¹ V. Ćorović, *Monografija Ečke 1711-1980*, Ečka, 1908, p. 36.

¹² B. Hrabak, *op. cit.*, p. 304; D. Kočić, *Prodor srpske vojske u Banat i otpor Rumuna, în Srbija 1918. i stvaranje jugoslovenske države*, Beograd, 1989, p. 329.

¹³ Aurel Bojin, *Frământările sociale din Seleuș în timpul Primului Război Mondial*, în vol. *Actele Simpozionului „Banatul iugoslav – trecut istoric și cultural”*, Novi Sad, 1998, p. 43-44.

siguranța sa este pusă în pericol în zilele declanșării mișcărilor sociale amintite, notarul Murgu a dat unui sătean căruța și armele sale, numai pentru a-l transporta până la Budapesta, iar în curând din această localitate au fugit și jandarmii și alți reprezentanți ai administrației locale¹⁴.

Pentru a zădărnici extinderea anarhiei și a oferi siguranță populației, prin localitățile bănățene, indiferent de apartenența națională a locuitorilor, au început să se înființeze gărzi naționale, al căror scop principal a fost menținerea ordinii. În legătură cu aceasta, conducerea Partidului Național Român a trimis la 1 noiembrie un apel liderilor politici români din Banat de a se organiza în scopul menținerii ordinii. La 4 noiembrie, la Vârșeț a luat naștere un consiliu militar național român¹⁵, alcătuit din ofițeri, subofițeri, soldați, voluntari și intelectuali români, în frunte cu colonelul Gavrilă Mihailov, originar din Sân-Mihai (azi Lokve), care se găsea și în fruntea gărzii naționale din Vârșeț. Vicepreședintele acestui consiliu militar a fost maiorul Petru Jucu, iar secretari, căpitanul dr. Iustin Cl. Juga și locotenentul Romulus S. Molin. Astfel de gărzi au fost înființate în aproape toate localitățile cu populație românească din Banat¹⁶. Sârbii au înființat încă la 27 octombrie Consiliul Popular Sârb, având o Administrație centrală pentru Banat, Bačka și Baranja, în frunte cu Jaša Tomić. Conform hotărârii acestui organ, pe întreg teritoriul Voivodinei s-au înființat consilii populare locale și gărzi naționale sârbești, în localitățile în care trăia această populație. Odată cu pătrunderea armatei sârbești în Banat, condusă de maiorul Dušan Dodić, vor fi desființate și aceste gărzi naționale. Anume, trupele sârbești au cucerit la 8 noiembrie Biserica Albă, la 9 noiembrie Panciova, la 10 noiembrie au intrat în Vârșeț, iar la 17 noiembrie în Becicherecul Mare.

Pentru a nu provoca conflicte interetnice, în special în localitățile urbane în care conviețuiau mai multe naționalități, noile consilii municipale înființate după intrarea armatei sârbești erau alcătuite din apartenenții tuturor etniilor care trăiau în aceste orașe și care aveau consiliile lor naționale. Astfel, la Vârșeț a fost înființat pe 17 noiembrie un nou consiliu municipal, alcătuit din 25 de sârbi, 25 de germani, 25 de maghiari și 25 de români, avându-l ca președinte pe protopopul ortodox român, Traian Oprea¹⁷. Acest consiliu se îngrijea de aprovizionarea populației cu alimente și de iluminarea orașului, oferind sprijin și localităților din împrejurimi de a-și înființa consilii locale¹⁸.

O situație asemănătoare o constatăm și la Biserica Albă. Primarul i-a invitat pe germanii, sârbii, maghiarii și românii de vază din oraș și pe 25 octombrie a fost

¹⁴ B. Hrabak, *op. cit.*, p. 307.

¹⁵ 1918 la români, *Documentele Unirii*, VII, București, 1989, nr. 83, p. 117.

¹⁶ Gligor Popi, *Rumuni u jugoslovenskom Banatu između dva rata*, Novi Sad, 1976, p. 39–40. Unii autori susțin că acest consiliu național român a fost alcătuit din 24 de membrii (Ljubica Šijački, *Privreda Banata između dva svetska rata*, Novi Sad, 1987, p. 63.)

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

înființat Consiliul Popular și Garda Populară, care avea aceeași sarcină ca și în celelalte localități. După eliberarea orașului, a fost format un Consiliu Municipal alcătuit din 43 de membri, dintre care 21 sârbi, 11 germani, 6 maghiari și 5 români. Ca urmare a evenimentelor revoluționare din împrejurimile Bisericii Albe, printre care s-a evidențiat proclamarea „Republicii Kusić”, comandantul armatei sârbești a cerut de la Consiliul Municipal o listă a oamenilor de vază care vor garanta ca ostateci menținerea păcii și a siguranței în oraș. Pe această listă se găseau 30 de cetățeni, dintre care 5 sârbi, 20 de germani, 3 români și 2 maghiari. Problema principală în oraș o reprezenta lipsa de alimente. În oraș se găseau doar 6 vagoane de făină și cartofi. Jumătate din aceste provizii au fost împărțite cetățenilor, iar cealaltă jumătate a fost destinată armatei¹⁹. În Panciova, în care trăia o populație românească mai puțin numeroasă decât la Vârșeț și Biserica Albă, în consiliul popular nu au fost încadrați și românii.

Consiliile Populare au fost înființate pe întregul teritoriu al Banatului. Acestea au fost, de fapt, organe provizorii ale puterii, care aveau sarcina de a asigura proprietatea, siguranța personală, ordinea și pacea, având într-o oarecare măsură elemente de organe cu caracter revoluționar. Condițiile în care ele își desfășurau activitatea erau foarte grele, având în vedere destrămarea vechii structuri de stat și starea provizorie în care se găsea Banatul, în așteptarea deciziei referitoare la soarta sa.

Românii din părțile vestice ale Banatului, asemenea tuturor conaționaliilor din fosta monarhie, sperau în alipirea la România a teritoriilor în care trăiau. În acest sens acționau intelectualii și fruntașii naționali români, entuziasmul național fiind prezent la tot pasul. Pe lângă mișcările cu caracter social, despre care am vorbit în rândurile de mai sus și care aveau și trăsături ale unei mișcări revoluționare, în majoritatea cazurilor având ca scop răzbunarea, jaful și fără a avea un program revoluționar clar, care de fapt nici nu putea să iese în evidență în tumultul evenimentelor care se declanșau și se desfășurau haotic, mișcarea națională era mult mai clară, având un scop bine stabilit și clar tuturor: alipirea la patria mamă. Prin sate se defila cu steaguri românești, se cântau cântece naționale²⁰, manifestându-se astfel aspirațiile naționale ale poporului. Constituirea la 30 octombrie a Consiliului Național Român, cu sediul la Arad, a reprezentat prima formă de organizare națională, având o însemnătate deosebită pentru finalizarea mișcării de înfăptuire a unirii. Consiliile naționale locale și gărzile naționale de pe sate au fost supuse acestui organ suprem național. La Vârșeț, în casa lui Romulus Silviu Molin, pe data de 4 noiembrie a fost adusă hotărârea de înființare a consiliilor naționale locale. Cei prezenți au lansat un apel către populația românească, trimis prin curieri comunelor românești din regiune. Câteva zile mai târziu, pe 8 noiembrie, în acest oraș a avut loc o demonstrație publică organizată de un grup de români, care au defilat pe străzi în căruțe, purtând steagul național român²¹.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ A. Bojin, *op. cit.*, p. 44–45.

²¹ Radu Păiușan, *Mișcarea națională din Banat și Marea Unire*, Timișoara, 1993, p. 138.

Începând cu 5 noiembrie, au fost înființate consiliile naționale în toate satele în care trăiau românii din această parte a Banatului²². Gărzile naționale au fost subordonate consiliilor naționale, având misiunea de a aplica hotărârile consiliilor naționale referitoare la menținerea ordinii. Membrii gărzilor purtau la căciula din cap pană de curcan, cu tricolorul românesc, iar la brațul stâng banderola având aceleași culori. La adunările populare convocate prin localitățile românești, membrii gărzilor depuneau jurământul, se țineau discursuri, se citea proclamația Consiliului Național Român, se cântau cântece patriotice, printre care „Deșteaptă-te, române”, „Pe-al nostru steag” și „Trei culori”, se sfințea drapelul tricolor și avea loc defilarea gărzii naționale românești nou-constituite²³. Prima gardă națională românească din această parte a Banatului a luat naștere la Vârșeț, iar cea mai numeroasă a fost cea de la Coștei, care număra 120 de membri, condusă de ofițerul voluntar Tiberiu Rămneanțu.

În condițiile de destrămarea a monarhiei dualiste și de organizare națională a românilor din Banat, la Vârșeț a fost inițiată publicația *Opinca*, redactată de doi învățători din Coștei: Petru Bizerea și Patrichie Rămneanțu, prezenți în viața publicistică a românilor din zonă încă de la sfârșitul deceniului anterior, când au redactat revista pedagogică *Educatorul*. Adunarea de constituire a *Opincii* a avut loc la Coștei încă la sfârșitul lunii octombrie. Primul număr al hebdomadarului *Opinca* a apărut la 11/24 noiembrie, deci în momentul în care armata sârbă deja pătrunsese în această parte a Banatului. Încă din primul număr, gazeta a dovedit că se va angaja ferm la lupta pentru unitatea națională a românilor, având astfel merite incontestabile în mișcarea națională a românilor din Banatul de sud-vest în toamna anului 1918. Opțiunea redacției pentru republică, prezentă în primul număr al revistei, a reprezentat un moment efemer în orientarea ideologică a membrilor acesteia, având în vedere dorința și decizia românilor din fosta Austro-Ungarie de a se uni cu România, stat cu orânduire monarhică. Deci, fruntașii români din Vârșeț și împrejurimi, în momentele cruciale pentru soarta poporului, au renunțat la scoaterea în evidență a momentului social, în favoarea celui național.

Pregătirea românilor pentru participarea la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia a constat în primul rând în alegerea de delegați care vor participa la această adunare. În cele 7 cercuri electorale în care trăiau românii din această parte a Banatului, care mai târziu va fi încorporată în statul iugoslav, au avut loc alegeri de delegați, dintre care doar unii vor participa la acest grandios eveniment din istoria poporului român. Dintre românii din Banatul sârbesc, pentru participarea la Marea Adunare de la Alba Iulia au fost aleși 6 delegați din cercul electoral Vârșeț, 3 delegați din cercul electoral Moravița, 15 delegați din Biserica Albă, 9 delegați din Uzdin, 3 din Zicidorf (azi Plandiște), 8 din Panciova și 5 din Sasca, deci în total 49 de delegați. Pe de altă parte, la Marea Adunare Națională ținută la Novi Sad la

²² Vasile Mircea Zaberca, *Românii de peste fruntarii*, Panciova, 2003, p. 38.

²³ *Ibidem*, p. 40-41.

25 noiembrie, au participat 578 de sârbi, 89 de croați, 62 de slovaci, 21 de ruteni, 6 germani și un maghiar, dar niciun român, care, evident, și-au îndreptat privirile înspre Alba Iulia. Dintre aceștia, nu este sigur câți au fost prezenți într-adevăr la Alba Iulia. Numeroși fruntași români au fost prizonieri de autoritățile sârbești, printre care Petru Bizerea, Patrichie Rămneanțu, Virgil Molin. Se apreciază că în perioada noiembrie 1918–ianuarie 1919 au fost întemnițați de către autoritățile sârbești 77 de fruntași români²⁴. Printre aceștia, mai amintim și numele unor preoți ortodocși români: Avram Corcea din Coștei, cunoscut folclorist și om de cultură²⁵, Gheorghe Băiaș din Iablanca (întemnițat la Vârșeț în 18 noiembrie, eliberat în iulie 1919), Aurel Bota din Jamu Mic, întemnițat la Vârșeț (18 noiembrie 1918–iulie 1919), Teodor Petrică din Nicolinț, întemnițat la Belgrad (18 noiembrie 1918–iulie 1919), Sava Secoșan din Grebenaț, întemnițat la Belgrad (18 noiembrie 1918–iulie 1919), Ioanichie Neagoe din Petrovasâla (azi Vladimirovaț), întemnițat la Belgrad (18 noiembrie 1918–iulie 1919). Printre cei care au suferit cel mai mult în acești ani a fost chiar preotul Ioanichie Neagoe, fruntaș politic al românilor din această parte a Banatului, care era considerat pe drept ca unul dintre conducătorii mișcării naționale române în regiunea Panciova-Alibunar-Cuvin²⁶. Fiind acuzat de „agitație contra orânduirii de stat”, „politică suspectă”, ori chiar „legături de spionaj”²⁷, a fost internat din ordinul autorităților austro-ungare pe data de 26 iulie 1914, împreună cu câteva sute de intelectuali sârbi, mai întâi la Panciova și apoi la Timișoara și Arad, fiind eliberat abia la 10 noiembrie. Anii războiului i-a petrecut în continuare sub restricții polițienești. La 18 noiembrie 1918, preotul Neagoe a fost internat din nou, de data aceasta de autoritățile sârbești, care l-au întemnițat la Belgrad²⁸.

În ciuda acestor prigoniri, la sfârșitul anului 1918 încă se mai spera în unirea întregului Banat cu România, așteptându-se, în acest sens, sprijinul francez. De aceea, în așteptarea vizitei generalului Berthelot în Banat, conducătorii naționali ai românilor (Vaida Voevod, Șt. Cicio Pop) au propus formarea unei delegații de români care să se întâlnească cu acesta. Printre ei au fost propuși Aurel Cosma și protopopul Traian Oprea din Vârșeț, iar în locurile în care va veni generalul „să vie români mulți, câteva zeci de mii, ca să-i impunem și să le arătăm superioritatea numerică față de sârbi”²⁹. Pentru a-l impresiona pe Berthelot, se mai spune că ar fi bine ca „un cor de intelectuali să învețe marșul francez Marseilleza”. Interesant

²⁴ *Ibidem*, p. 44.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Arpad Lebl, *Građanske partije u Vojvodini 1887–1918*, Novi Sad, 1979, p. 202.

²⁷ Vasile Mircea Zaberca, *Românii din Banatul iugoslav și Marea Unire*, Timișoara, 1995, p. 47.

²⁸ Sebastian Stanca, *Contribuția preoțimeii române din Ardeal la războiul pentru întregirea neamului (1916–1919)*, Cluj, 1925, p. 101–102. Din *Protocolul Sinodului parohial Roman-Petre (Petrovosello)*, azi Vladimirovaț, păstrat în arhiva parohială din această localitate, reiese că preotul Neagoe a părăsit parohia sa și Iugoslavia în iunie 1920.

²⁹ Valeriu Braniște, *Scrisori din închisoare (Seghedin, 1918)*, Reșița, 1996, p. 237 (scrisoarea lui Șt. Cicio Pop către Valeriu Braniște)

este faptul că generalul Berthelot a poposit în localitatea Coștei de lângă Vârșeț, unde corul local a reușit doar în câteva zile să pregătească imnul francez, care a și fost interpretat în fața înaltei delegații³⁰.

Relațiile încordate dintre România și Regatul S.C.S. nou-înființat, prezente în ultimele luni ale anului 1918 și în prima jumătate a anului 1919, nu au degenerat însă în conflicte de proporții mai mari, având în vedere relațiile seculare de prietenie dintre cele două popoare. Soarta Banatului și a cetățenilor săi a fost în sfârșit rezolvată la conferințele de pace care au urmat, părțile de vest ale Banatului, inclusiv 40 de localități în care trăia etnia română fiind încorporate în regatul iugoslav.

---

³⁰ Cornel Mata, „*Marseillaise*” (*Marseieza*) la Coștei, ”Almanah Libertatea 1990”, Panciova, 1989, p. 33-34.